

COVID-19 (YENİ KORONAVİRÜS) SALGIN SÜRECİNDE ADİYAMAN'DA KARANTİNA KAPSAMINDA BİR DEVLET YURDUNDA KALAN BİREYLERİN PSİKO-SOSYAL DURUMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Burak KILIÇ,¹ Murat SERTPOLAT²

Öz

Salgın (epidemos), bir enfeksiyon hastalığının Dünya'da birden fazla ülkeye veya kıtaya kısa bir zamanda yayılması olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın konusu, Dünya'da hala etkileri görülen COVID-19 (Yeni Koronavirüs) salgını sürecinde yurtdışından gelmiş ve Adıyaman ilinde söz konusu yurtta karantina altına alınmış olan bireylerin psiko-sosyal destek durumlarının incelenmesi hakkındadır. Araştırmanın amacı, yurtta kalmış ve psiko-sosyal desteğe ihtiyacı olan bireylerin bu ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu süreçte psiko-sosyal destek en az tedavi kadar önemlidir ve iyileşme sürecini oldukça hızlandırmaktadır. Bu araştırmanın metodolojisi, nicel araştırma yöntemi olup; veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya katılmış olan 350 bireye "Psiko-Sosyal Destek Anketi" uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS programında değerlendirilerek "Frekans Analizi" uygulanmıştır. Araştırmanın analizleri sonucunda, karantina altına alınmış olan bireylerin genellikle yurtlardan memnun kaldığı sonucuna varılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin bu konu hakkında yapılan birçok çalışma gibi literatüre farklı açılardan katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Koronavirüs, Kredi Yurtlar Kurumu, Psiko-Sosyal Destek
JEL Sınıflaması: I10, P36, O17

AN INVESTIGATION ON THE PSYCHO-SOCIAL STATUS OF INDIVIDUALS RESIDING IN A STATE DOMESTIC WITHIN THE SCOPE OF QUARANTINE IN ADIYAMAN DURING THE COVID-19 (NEW CORONAVIRUS) EPIDEMIC

Abstract

Epidemic is defined as the spread of an infectious disease to more than one country or continent in the world in a short time. The subject of this study is to examine of the psycho-social support status of individuals who came from abroad during the COVID-19 (New Coronavirus) epidemic, which still have effects in the world, and were quarantined in the dormitory in Adıyaman. The aim of this research is to meet these needs of individuals who have lived in dormitories and need psycho-social support. In this process, psychosocial support is as important as treatment and speeds up the healing process. The methodology of this research is quantitative research method; survey was used to collect data. "Psycho-social Support Questionnaire" was applied to 350 individuals who participated in the research and the obtained data were analyzed in SPSS and "Frequency Analysis" was applied. As a result of the analysis of the research, it was concluded that the quarantined individuals were generally satisfied with the dormitories. It is thought that the data obtained as a result of the study will contribute to the literature from different perspectives like many studies on this subject.

Keywords: COVID-19, Coronavirus, Higher Education Student Loan and Housing Board, Psycho-Social Support

JEL Classification: I10, P36, O17

¹ Burak KILIÇ, ORCID NO: 0000-0001-9147-0144, Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, brk.klc.92@gmail.com

² Murat SERTPOLAT, Sosyolog, 0000-0002-8065-5255, muratsertpolat@gmail.com

1. Giriş

COVID-19 salgını, 2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan şehrinde başlayan bir virüs hastalığıdır. Bu hastalık, hızlı bir şekilde dünya geneline yayılmış ve küresel bir pandemi haline gelmiştir. Salgın, dünya genelinde sağlık sistemlerini ve ekonomileri ciddi şekilde etkilemiştir. Birçok ülke, insanların evde kalmasını ve sosyal mesafeyi korumasını isteyen sıkı kısıtlamalar getirmiştir. Ayrıca, hükümetler, işletmeler ve sivil toplum kuruluşları da salgının etkilerini hafifletmek için birçok önlem aldı.

Türkiye, COVID-19 salgınından etkilenen ülkeler arasındadır. 11 Mart 2020'de ilk vaka tespit edilmiştir. Salgının başlamasından bu yana, Türkiye'de on binlerce insan COVID-19'a yakalanmış ve binlerce kişi de maalesef hayatını kaybetmiştir. Türkiye hükümeti, salgının yayılmasını önlemek için bir dizi tedbir almıştır. Bu tedbirler arasında, sokağa çıkma yasakları, seyahat kısıtlamaları, maske zorunluluğu, toplu etkinliklerin yasaklanması ve işletmelerin kapatılması gibi önlemler bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı tarafından yurt dışından olan vatandaşların ülkemize getirilmesine yönelik çalışmaların başlaması ile Adıyaman ilinde bir koordinasyon kurulu oluşturulmuş olup koordinasyon grubu içerisinde yer alan Adıyaman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından salgınla mücadelede bir devlet yurdu "Pandemi Yurdu" olarak belirlenmiştir. Bu araştırmanın konusu, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı bulunan Adıyaman ilindeki bir devlet yurdunda karantinaya alınmış olan ve salgından etkilenmiş olabilecek bireylerin psiko-sosyal durumlarına yönelik bir incelemedir.

Bu çalışma kapsamında literatürde yer alan bazı çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmaların kapsamı ve sonuçları şu şekildedir:

Zeybek, Bozkurt ve Aşkın (2020) tarafından "COVID-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler" isimli çalışma kapsamında tüm dünyayı etkisi altına almış olan salgın psikolojik boyutta ele alınmıştır. Salgın kaygı, depresyon, sosyal izolasyon, ekonomik zorluklar, değişen iş şartları, ailelerden ayrı kalma gibi birçok sonucu beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada, salgın sonrasındaki süreçte psikolojik müdahalelerin önemi ve gerekliliği açıkça ortaya konmuştur.

Çevik ve Özden (2020) tarafından yazılmış olan başka bir çalışma "Salgının Psikolojik Etkileri: COVID-19 Hemşerileri" üzerinedir. Bu çalışmanın amacı, koronavirüs salgınının

hemşireler üzerindeki psikolojik etkilerini incelemektir. Hastalarla yakın temas halinde olan ve bakım veren hemşireler bu sürece çeşitli psikolojik tepkiler vermişlerdir.

Çelebi (2020) tarafından kaleme alınmış olan diğer bir çalışma “COVID-19 Salgınına İlişkin Tepkilerin Psikolojik Sağlık Açısından İncelenmesi” üzerinedir. Bu araştırmanın temel amacı, bireylerin COVID-19’a ilişkin tepkilerinin psikolojik dayanıklılık bakımından incelenmesidir. Araştırma neticesinde, psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerin bu süreçten daha az etkilendiği; düşük olanların ise daha çok etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Hatun vd. (2020) tarafından hazırlanmış olan diğer bir çalışma “Koronavirüs Salgınının Psikolojik Yansımaları ve Salgınla Başa Çıkma”dır. Bu çalışmanın amacı, koronavirüs (COVID-19) pandemisinin psikolojik yansımalarını ve bireylerin salgınla nasıl baş ettiğini incelemektir. Sonuç olarak bu çalışma, COVID-19 olgusunun bireyler tarafından nasıl deneyimlendiğinin ve günlük yaşamdaki psikolojik yansımalarının daha iyi anlaşılmasına destek olmayı amaçlamıştır. Ayrıca bu çalışmanın salgınla mücadele sürecinde yetkililere, bilim insanlarına ve ruh sağlığı profesyonellerine önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

Yıldırım (2020)’in yapmış olduğu araştırma kapsamında “Salgınların Sosyal-Psikolojik Görünümü: COVID-19 (Koronavirüs) Pandemi Örneği” incelenmiştir. Salgın hastalıklar ve benzeri afetler insanların sağlığı açısından tehdit oluşturmalarının yanı sıra sosyal ve psikolojik olarak da insanları etkilemektedir. Belirsizlik ve panik bireysel ve evrensel bir korku kültürü yaratmaktadır. Araştırma neticesinde salgının sağlık açısından kontrol altına alınmasının yanı sıra, ortaya çıkması muhtemel toplumsal sorunların tespit edilerek önlenmesi amacıyla “Sosyal Destek Kurulu”nun oluşturulması önerilmiştir.

Baykal (2020) tarafından ele alınan diğer bir çalışma “COVID-19 Bağlamında Psikolojik Dayanıklılık, Kaygı ve Yaşam Doyum İlişkisi”dir. Sonuçlar, daha yüksek kaygı seviyelerinin daha düşük psikolojik dayanıklılık seviyelerine yol açtığını ve bunun da daha düşük yaşam doyumu seviyelerine yol açtığını ortaya koymuştur.

Tönbül (2020) “Koronavirüs (COVID-19) Salgını Sonrası 20-60 Yaş Arası Bireylerin Psikolojik Dayanıklılıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı makaleyi yazmıştır. Bu çalışmada, koronavirüs salgını sonrası 20-60 yaş arası bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının sosyo-demografik özellikler ve koronavirüs ile ilgili değişkenler açısından

incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre salgın sonrası bireylerin içinde buldukları durumun psikolojik dayanıklılığı etkilediği bulunmuştur.

Akalin vd. (2020) tarafından yapılmış olan “COVID-19 Salgınının ve Karantinanın Psikolojik Etkileri” başlıklı çalışmada, 18-65 yaş arası bireylerde salgın ve karantinanın psikolojik etkileri incelenmiştir. Sonuçlar, evcil hayvan sahibi olmanın, müstakil evde yaşamanın, yüksek sosyo-ekonomik düzeyin koruyucu bir faktör olabileceğini ve yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlüğün, boş zaman can sıkıntısının, telefonda geçirilen sürenin ve twitter kullanımının risk faktörü olabileceğini göstermektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 28 Şubat 2020’de çok hızlı yayılmasından dolayı koronavirüsün risk seviyesini yüksekte çok yükseğe çıkartmıştır. 11 Mart 2020 tarihinde ise Dünya Sağlık Örgütü koronavirüsü küresel bir salgın olarak ilan etmiştir (Woldometer, 2020). Dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalıklara “Pandemi” adı verilmektedir (Medipol Sağlık Grubu, 2020). Türkiye, COVID-19 (Koronavirüs)’un DSÖ tarafından pandemi olarak ilan edilmesinden sonra birçok ülke gibi halkın en az etkilenmesi adına gerekli görülen tedbirleri almış ve uygulamıştır. Bu tedbirlerin başında insanların mecbur olmadıkça dışarı çıkmasını (sosyal izolasyon) önleyen tedbirler yer almaktadır.

COVID-19’un kaynağı, 7 Ocak 2020’den önce insanlarda tespit edilmemiş olan yeni bir koronavirüs (2019-nCoV veya SARS-CoV-2) olarak belirtilmiştir. Daha sonra bu virüsün sebep olduğu hastalığın adı COVID-19 yani yeni koronavirüs olarak literatürde yer etmiştir (Medicana, 2020). Sağlık kuruluşları hastalığın bazı kişilerde hiçbir belirti olmadan geçtiğini fakat bu kişilerin virüsü taşıyıcı olarak birçok kişiye bulaştırdığını bu yüzden de salgınla ilgili etkili önlemler alınmasının zor olduğunu belirtmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Tüm dünya çapında yayılım göstermiş ve tedavisi henüz bulunamamış bir hastalıkla mücadele sürecinde odaklanılması gereken en önemli iki konu insan hayatı ve ekonomidir (T.C. İşleri Bakanlığı, 2020).

Bireylerin fiziksel sağlıklarını korumaya yönelik alınan tedbirler, psikolojik olarak alışık olunmayan durumlar barındırdığı için zihinsel sağlık açısından tehlike arz etmektedir. Bu gibi olağanüstü dönemlerde, kaygının en aza indirgenebilmesi ve sosyal uyumluluğun da

yitirilmemesi oldukça önemlidir. COVID-19 salgını dünyada ve ülkemizde hızla yayılırken bireylerin ruh sağlığı da bu süreçten olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

Stres ve kaygı modern çağda insan yaşamını olumsuz olarak etkileyen, başa çıkılması en güç duygular arasındadır. Bu yüzden de pandemi sürecinde bireyler; kaygı, korku gibi duygularla başa çıkmakta zorluk yaşayabilmektedirler. Yaşanan olumsuz duygular, hayatın bir parçası olabilmekte ve bireyi harekete geçirmek için etkili olabilmektedir. Fakat sık sık yaşanan ve sürekli hale gelen olumsuz duygular kişinin yaşamını kötü etkileyebilmektedir (Joshi, 2010).

En etkili duygulardan biri kaygıdır. Birey, hayatının her alanında kaygıyla karşı karşıya gelebilmektedir. Kaygı, bilinmeyen yeni bir durum veya belirsizlikler karşısında, gelecekle ilgili planlamalar yapıldığında, bireyin yeni bir durumla karşılaşması halinde nasıl bir tepki vereceğini bilemediği zamanlarda yaşanan ilk duygu olarak tanımlanmaktadır (Kierkegaard, 2014). Kaygı hem fiziksel hem de psikolojik olarak bireyleri etkilemektedir. Kaygı, kişinin tehlikeyle baş edebilmesini sağlayabildiği gibi, kaygının kontrol edilemediği veya kaygı ile baş etmede zorluk yaşandığı zamanlarda, kişinin korkuya kapılabilmesi, sorunlarına karşı olumsuz bir algı geliştirebilmesi veya umutsuzluğa kapılıp kaygısına yenik düşerek hayatını çekilmez kılabilmesi mümkün olabilmektedir (Karataş, 2011).

Karantina sırasında sık görülen ruhsal yakınmalar; kafa karışıklığı, konsantrasyon bozukluğu, korku, öfke, suçluluk hissi, matem hisleri, uyuşukluk, tükenmiş hissetme ve kaygıya bağlı uykusuzluktur. Karantina sırasında sık görülen ruhsal bozukluklar ise; akut stres bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, majör depresyon, yaygın anksiyete (kaygı) bozukluğu ve uyum bozukluğudur (Türkiye Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Çalışma Birimi, 2020). Kişilerde hastalanma korkusu, belirsizlik, hastalığın kendisine ya da ailesine bulaşacağı düşüncesi, yaşadığı yerin güvensiz olduğuna yönelik ve buna benzer değerlendirmeler yoğun bir kaygı kaynağı olabilir (Kaya, 2020).

Karantinaya alınan kişilerde kaygı, stres, depresyon, sinirlilik, uykusuzluk, korku, karışıklık, öfke, hayal kırıklığı, can sıkıntısı gibi çok sayıda ruhsal bozukluk ortaya çıkmaktadır (Pfefferbaum vd. 2020).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), COVID-19'un dünya genelinde endişe ve panik uyandıran bir salgın olduğunu duyurmuştur. Kişilerin endişe ve paniğe kapılmalarının sebebi ise salgına maruz kalmış olmaları veya virüse yakalanma ihtimallerinin kişiler üzerinde büyük bir tehdit oluşturmasıdır (Aksakallı, 2020).

Ağır hasta olma hatta enfeksiyondan ölme tehlikesi aşağıdaki insan grupları için daha yüksektir:

- Yaşlılar: COVID-19 salgını, özellikle yaşlı nüfus için ciddi bir risk oluşturur. Bu husus özellikle de yaşlıların psiko-destek konusunu daha da önemli bir hale getirmektedir. Yaşlılar, COVID-19 enfeksiyonuna karşı en savunmasız gruplardan biridir. Genellikle diğer insanlardan daha zayıf bir bağışıklık sistemine sahip olduklarından, enfeksiyonlara daha yatkındırlar ve ciddi hastalıkların gelişme olasılığı daha yüksektir. Yani yaşlı insanlar, salgın sırasında özellikle korunmaya daha fazla ihtiyaç duyarlar.
- Temel rahatsızlıkları bulunanlar: Temel rahatsızlıkları olan kişiler COVID-19 salgınından ciddi şekilde etkilenebilirler. Bu nedenle, bu kişilerin ek önlemler alması ve virüs semptomları geliştirdiklerinde hemen tıbbi yardım almaları önemlidir. Örneğin; yüksek tansiyon, şeker hastalığı, akciğer hastalıkları (KOAŞ gibi), kanser hastalıkları, bağışıklık sistemi zayıf olanlar, başka türden tıbbi temelli özel bağışıklık sistemi zayıflığı bulunanlar.
- Bir temel hastalığı bulunanlar özellikle risk altındadır. Temel rahatsızlıkları olan kişiler COVID-19 salgınından ciddi şekilde etkilenebilirler (Stadtaachen, 2020).

COVID-19'dan korunmaya yönelik alınacak önlemleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Maske takmak: Hem kendinizi hem de çevrenizdekileri korumak için önemlidir. En az 3 katlı, yıkanabilir ve uygun şekilde takılabilen maskeler tercih edilmelidir.
- Ellerini sık sık yıkamak: Ellerinizi sık sık yirmi saniye boyunca sabun ve suyla yıkayın veya alkol bazlı el antiseptiği kullanın.
- Fiziksel mesafe: Fiziksel mesafe, en az 1,5 metre uzakta kalmayı içerir. Toplu taşıma araçlarında, alışveriş merkezlerinde ve kalabalık ortamlarda mümkün olduğunca fiziksel mesafeyi koruyun.
- Kalabalık yerlerden kaçınmak: Mümkün olduğunca kalabalık yerlerden kaçının. Eğer kalabalık yerlere gitmek zorunda kalırsanız, maske takmayı ve fiziksel mesafeyi korumayı unutmayın.
- Evde kalma: Mümkün olduğunca evde kalın!
- Aşı olmak: COVID-19 aşılı, ciddi hastalığa ve ölüme neden olma riskini azaltmaktadır. Uygun yaş grubunda iseniz, aşı yaptırmayı ihmal etmeyin.

Bu önlemleri takip ederek kendimizi ve çevremizdekileri COVID-19'dan koruyabiliriz (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

3. Yöntem

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisinin bireyler üzerinde oluşturmuş olduğu psiko-sosyal etkiler incelenmiştir. Karantina sürecinde yurttan kalmış ve psiko-sosyal desteğe ihtiyacı olan bireylerin bu ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak çalışmanın en temel amacıdır. Bu çalışmanın evreni, COVID-19'dan yani yeni koronavirüs salgınından etkilenmiş olan bireylerdir. Bu çalışmanın örneklemini, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı bulunan Adıyaman ilindeki bir devlet yurdunda karantinaya alınmış olan ve salgından etkilenmiş olan veya olabilecek 350 bireydir.

Anket yöntemi, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Bu yöntem, katılımcıların belirli bir konuda düşüncelerini, deneyimlerini veya davranışlarını açıklamalarını sağlayan yapılandırılmış sorular içeren bir form aracılığıyla bilgi toplar. Ankete katılanların sayısı ve seçimi, araştırmanın doğruluğunu ve güvenilirliğini etkileyen önemli faktörlerdir. Ankette kullanılan soruların açık, net ve anlaşılır olması, veri toplama sürecindeki hataların en aza indirilmesinde yardımcı olabilir. Ancak, anket yöntemiyle toplanan verilerin objektifliği ve doğruluğu, katılımcıların dürüstlüğü ve anket formunun tasarımına bağlıdır. Bu nedenle, ankete dayalı araştırmaların sonuçları, toplumun görüş ve düşüncelerini temsil etmesi açısından önemli bir değere sahiptir.

Anketler yurttaki bireylere ulaştırılmış ve bireylerin anket sorularını cevaplamaları istenmiştir. Verilere araştırmacılar şahsen (yüz-yüze) ulaşmıştır. Araştırmaya pandemi döneminde Adıyaman'da bir devlet yurdunda kalan 350 birey dahil edilmiştir. "Etik Kurul İzni" (Ek1) Hasan Kalyoncu Üniversitesinden alınmıştır. Araştırma "Doç. Dr. Ahmet Keser" danışmanlığında yazılmıştır. Araştırmaya katılmış olan 350 bireye (2020 Nisan ve Mayıs aylarında) "Psiko-Sosyal Destek Anketi" (Ek2) uygulanmıştır. "Psiko-Sosyal Destek Anketi" daha önce hiçbir çalışmada kullanılmamıştır. "Psiko-Sosyal Destek Anketi" sosyolog/psikolog, akademisyenler ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki uzmanlarca hazırlanmıştır. Anket 23 tane sorudan oluşmaktadır. Anket sosyo-demografik ve psiko-sosyal destek kapsamlı sorulardan oluşmaktadır. Bireylere "Psiko-Sosyal Destek Anketi" soruları sorulmuş ve cevaplar SPSS'de (Version 24) "Frekans Analizi" yöntemi ile test edilmiştir. 350 katılımcının hepsi anket sorularının tamamını cevaplamıştır.

Bu çalışma, çeşitli doküman incelemesi, kitap, dergi, makale, yerli-yabancı kaynaklar, anket, SPSS ve internet kaynakları yardımı ile hazırlanmıştır. Bu çalışmanın yönetim bilimleri alanındaki akademik literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

4. Araştırma Grubu

Demografik bulgu, bir toplumun veya nüfusun belirli özelliklerini tanımlayan istatistiksel verilerdir. Bu özellikler, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, etnik köken, dil, gelir düzeyi, meslek vb. gibi faktörler olabilir. Demografik bulgular, toplumun genel özelliklerini ve ihtiyaçlarını anlamamızı sağlayan önemli bir araçtır.

Araştırmada kullanılan ankette katılımcılara; yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim gibi bazı sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevapların dağılımları “Frekans Analizi” yardımıyla ölçülmüş ve sonuçlar aşağıda sırasıyla verilmiştir:

Yaş: Katılımcıların %15,7’si 15-25; %35,1’i 26-35; %32,9’u 36-45; %13,1’i 46-55 ve %3,1’i de 56 ve üzeri yaşta bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların çoğu 26-35 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır.

Meslek: %69,1’i özel sektörde işçi; %10,9’u memur; %6,0’sı esnaf; %12,6’sı uzman; %0,3’ü ev hanımı; %0,3’ü emekli ve %0,9’u da öğrencidir. Katılımcıların mesleki dağılımları incelendiğinde özel sektörde işçi (mavi yaka) %69,1 ile ilk sıradadır. İş hayatında mavi ve beyaz yaka sık sık duymaya başladığımız iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk kez 1924 yılında ortaya çıkarılan mavi yaka kavramı; seri üretim fabrikası, atölye, depo, maden ocağı, sanayi merkezi, inşaat, şantiye ve diğer yerlerde kol gücü ve fiziksel emekleri ile çalışan kişileri temsil ediyor.

Cinsiyet: Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında %98,6’sı erkek, %1,4’ü ise kadındır. Erkeklerin oranı oldukça fazladır.

Eğitim Durumu: Araştırma grubunun %10,9’u ilkokul; %28,3’ü ortaokul; %40,9’u lise; %17,7’si ön lisans; %2,0’si lisans ve %0,3’ü yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında lise mezunu olanların sayısının diğerlerinden fazla olduğu görülmektedir.

Medeni Durum: Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde %70’inin evli, %30’unun ise bekâr olduğu yani evli olanların oranının daha fazla olduğu görülmektedir.

Şehir: Adıyaman

Koronavirüs öncesi bulunduğunuz ülke: Sırbistan, Karadağ, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Cezayir, Suudi Arabistan.

5. Bulgular

Araştırmada kullanılan ankette katılımcılara; kronik hastalık, kaygı, stres, memnuniyet, bağımlılık, psikolojik durumları gibi sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevapların dağılımları “Frekans Analizi” yardımıyla ölçülmüş ve sonuçlar aşağıda sırasıyla verilmiştir:

Herhangi bir kronik hastalığınız var mı?

Bu çalışma kapsamında karantina altına alınanların %11,7’sinde kronik bir hastalık olduğu %88,3’ünde ise olmadığı ölçülmüştür. Kronik hastalıkları olan bireyler, COVID-19 enfeksiyonu için daha yüksek risk altındadır. Çoğu kişinin kronik bir rahatsızlığı olmaması karantina altına alınan bu kişilerin yeni koronavirüse yakalanacak olma ihtimalini azaltmıştır. Çünkü kronik hastalığı olan kişiler risk grubunda yer aldığı ifade edilmektedir.

Karantina öncesi kaygı ve stres var mıydı?

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Kaygı ve Stres Durumları

Karantina Öncesi Kaygı ve Stres	Frekans	Yüzde (%)
Evet	185	%52,9
Hayır	165	%47,1
Total	350	%100,0

Karantina altına alınan bireylerin çoğunun normal hayatında da kaygı ve stres durumunun var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karantinaya alınmış bireylerin stres ve kaygı yaşayabilecekleri, karantinadan önce stres ve kaygısı olanların da stres ve kaygı düzeyinin artabileceği hususu psiko-destek konusunu daha da önemli bir hale getirmektedir. Bireylerin karantina sürecinde kaygı ve stres ile baş edebilmeleri için neler yapabilecekleri konusunda destekler verilebilir.

Adıyaman ilinde karantina altına alınmaktan memnun musunuz?

Adıyaman ilinde söz konusu yurtdışı karantina altına alınmaktan kişilerin memnun olduğu görülmektedir. Adıyaman’da karantina altına alınmaktan %89,9’u memnun iken; %11,1’i ise

memnun olmadığını belirtmiştir. KYK yurtlarında, COVID-19 önlemlerinin alınması için bir dizi tedbir uygulanmaktadır. Bu tedbirler arasında, sık sık el yıkama, maske takma, sosyal mesafeyi koruma ve ortak alanların temizliği bulunmaktadır.

Karantina sürecinde en çok kim ile irtibat halinde oldunuz?

Karantina yurdunda katılımcıların en çok kiminle irtibatla olduklarına yönelik dağılım incelendiğinde en çok üstsoy yani baba (27,7) anne (%19,7) ve yansoy yani kardeş (%18,9) ile iletişim kurduğu görülmektedir. Sıralama şu şekilde devam etmektedir: görevliler (%17,7); arkadaş (%13,1); hala ve teyze (%2,6); amca ve dayı (%0,3).

Karantina sürecinde psikolojik destek aldınız mı?

Karantina sürecinde psikolojik destek alanların oranı %11,7 almayanların oranı ise %88,3'dir. COVID-19 salgını, dünya genelinde birçok insanın hayatında önemli değişikliklere neden olmuştur. Salgın nedeniyle, insanlar işlerini ve sevdiklerini kaybetti, fiziksel sağlık sorunları yaşadı ve sosyal izolasyon gibi zorlu durumlarla karşı karşıya kaldı. Bu tür zorluklar, birçok insanın ruh sağlığını etkiledi ve psikolojik destek ihtiyacını artırdı. Fakat bu çalışmada bu hizmeti almamayı tercih edenlerin sayısı alanları tercih edenlerin sayısından daha fazladır.

Karantina sürecinde psikolojik desteği kimden aldınız?

Psikolojik desteği ailesinden alanların oranı psikolog-psikiyatri, görevliler ve arkadaştan alanların oranından daha fazladır.

Herhangi bir madde (sigara, alkol, uyuşturucu, tütün vb.) bağımlılığınız var mı?

Katılımcıların %60,3'ünün madde kullandığı, %39,7'sinin ise herhangi bir madde kullanmadığı belirlenmiştir. Söz konusu yurda Sırbistan, Karadağ, Suudi Arabistan, Cezayir, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden gelen ve karantina altına alınan bireylerin çoğunun bağımlı olduğu görülmektedir. COVID-19 salgınının bağımlılık üzerinde olumsuz etkileri olabilir. COVID-19 salgını, insanların iletişim şekillerinde önemli değişikliklere neden oldu. Sosyal izolasyon sebebi ile birçok insan yalnız hissedebilmektedir. Salgın, birçok insanın stres, endişe ve belirsizlik hissetmesine neden olmuştur. Bu zorluklar, bazı insanların bağımlılık davranışlarına yönelmelerine neden olabilir. Bağımlı olan ve erkek olanların virüsten dolayı ölüm oranının daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Bireylere karantina sürecinde bağımlılık konusunda gerekli destekler ve eğitimler verilmelidir.

Karantina sürecinde uyku düzeninizde bir bozulma oldu mu?

Tablo 2: Araştırmaya Katılanların Uyku Düzenindeki Değişiklik Durumu

Uyku Düzeni	Frekans	Yüzde (%)
Evet	178	%50,9
Hayır	172	%49,1
Total	350	%100,0

Katılımcıların %50,9'unun uyku düzeninin bozulduğu, %49,1'inin ise uyku düzenin bozulmadığı sonucuna varılmıştır.

Beslenme alışkanlığınızda bir bozulma oldu mu?

Katılımcıların %39,1'inin beslenme alışkanlığın bozulduğu ve %60,9'unun ise beslenme alışkanlığının bozulmadığı belirlenmiştir. Karantinadaki bireylerin çoğunun beslenme alışkanlığı değişmemiştir fakat uyku düzenleri bu durumdan etkilenmiştir.

Karantina sürecinden sonra sosyal ilişki ve iletişiminizde bir sorun yaşayacağınızı düşünüyor musunuz?

Tablo 3: Araştırmaya Katılanların Sosyallik Durumu

Sosyallik	Frekans	Yüzde (%)
Evet	116	%33,1
Hayır	234	%66,9
Total	350	%100,0

Günümüzün en büyük probleminin iletişimsizlik olduğu bir gerçektir. Karantina sürecinden sonra sosyal ilişki ve iletişiminizde herhangi bir sorun yaşayacağınızı düşünüyor musunuz sorusuna çoğunluğun hayır dediği sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerin iletişim halinde olduğu birilerinin varlığı, karantina süresinin kısıtlılığı ve görevlilerle (psikolog, işçi, sosyolog, doktor, hemşire) kurulan diyaloglar karantinadan sonra iletişim konusunda problem yaşayacağım fikrini çoğu kişide ortadan kaldırmıştır.

Koronavirüs hakkında yeterli veya detaylı bilgiye sahip misiniz?

Araştırmaya katılanların salgın hakkındaki bilgi yeterlilikleri ölçülmüştür ve koronavirüs hakkında yeterli bilgiye sahibim seçeneğinin oranı (%54,0) çıkmıştır. Fakat yeterli bilgisi olmayanların oranı da oldukça fazladır ve bu konuda gerekli eğitimler verilmelidir, halk bilinçlendirilmelidir. Salgınla mücadele etmek için, bireylerin ve toplumların bilinçli davranması oldukça önemlidir. Bilinçli davranmak, salgının yayılmasını yavaşlatmak, enfeksiyon riskini azaltmak ve sağlık sisteminin kapasitesini korumak için şarttır. Koronavirüs hakkında karantinede kalıyor olmasına rağmen hala durumun ciddiyetini anlamayan ve bilgi sahibi olmayan kişilerin olduğu tespit edilmiştir. Temizliğin, evde kalmanın, sosyal mesafenin (fiziksel mesafe) öneminin üzerinde daha fazla durulması gerektiği sonucuna varılmıştır. Önlemlerin esnetilmesinin bireyleri yanıltmaması ve kurallara riayet edilmesi için gerekli bilgilendirmelerin sıklıkla yapılması oldukça önemlidir.

Koronavirüs ile ilgili haberleri veya gelişmeleri nereden takip ediyorsunuz?

Tablo 4: Araştırmaya Katılanların Haberleri Nerelerden Takip Ettikleri

Salgın Haberleri	Frekans	Yüzde (%)
Sosyal Medya	141	%40,3
İnternet Haberi	157	%44,9
Radyo	25	%7,1
Televizyon	15	%4,3
Gazete	8	%2,3
Diğer	4	%1,1
Total	350	%100,0

Koronavirüs ile ilgili haberleri ve gelişmeleri yurttan kalan bireylerin çoğu internet üzerinden öğrenmektedir. Sosyal medya ve internet haberlerinin dijital, hızlı ve kolay ulaşılabilir olması anket sonuçlarına da yansımıştır. Web de çok yorum alan haberlerin sosyal medyada daha hızlı yayılımının olduğu tespit edilmiştir (Sütçü, 2014). Koronavirüs ile ilgili haberleri ve gelişmeleri yurttan kalan bireylerin çoğu internet üzerinden öğrenmektedir. Bu konu ile ilgili bireylere yöneltilen soruya verilen cevaplardan hareketle bilgilendirmelerin, online eğitimlerin sosyal medya üzerinden yapılması çoğu kişinin bilgi sahibi olma hızını arttıracaktır. Bu bağlamda sosyal medyanın doğru kullanılması kamuoyu ile ilgili birçok konuda olumlu sonuçlara yol açabilmektedir.

Koronavirüs günlük hayatınızı nasıl etkiledi?

Tablo 5: Araştırmaya Katılanların Hayatlarını Nasıl Etkilediği

Koronavirüs günlük hayatınızı nasıl etkiledi?	Frekans	Yüzde (%)
Etkilemedi	91	%26,0
Fiziksel alanımı kısıtladı	89	%25,5
Sosyal alanımı kısıtladı	110	%31,4
Psikolojimi bozdu	60	%17,1
Total	350	%100,0

Karantina altına alınmış olan bireylerin sosyal alanlarının kısıtlandığı görülmektedir. Salgın kapsamında evden çıkmamak dahi yurttan bir odada kalmaktan daha geniştir (fiziksel alan) diyebiliriz. Bu soruya verilen cevaplardan hareketle karantina sosyal, fiziksel ve psikolojik alanımı etkiledi diyenlerin oranı etkilemedi diyenlere oranlara oldukça yüksektir. Fakat hiç etkilenmemiş olan bireylerin yapılan görüşmelerden de hareketle daha içe kapanık olduğu günlük yaşamında da zaten odadan fazla çıkmayan bireyler olduğu sonucuna varılmıştır.

Koronavirüsten dolayı endişeli misiniz?

Katılımcıların korona virüsten dolayı endişe durumları incelendiğinde hiç endişeli değilim %26,3; endişeli değilim %15,4; kısmen endişeliyim %31,7; endişeliyim %31,7; çok endişeliyim %8,0 olarak ölçülmüştür. Karantinadaki bulunan ve araştırmaya dâhil olan 350 birey içerisinde psikolojik destek alanların oranının az olması yurtlardaki güven veren uygulamaların bir sonucudur.

Koronavirüs nedeniyle hangi konularda endişe duyuyorsunuz?

Tablo 6: Araştırmaya Katılanların Endişe Duydukları Konu

Endişe Duyulan Konu	Frekans	Yüzde (%)
Bulaşma Riski	103	%29,4
Sosyal Hayat	49	%14,0
Ekonomi	144	%41,1
Eğitim	8	%2,3
Gıda	8	%2,3

Sağlık	9	%2,6
Endişeli ve Kaygılı Bir Ortamın Oluşması	29	%8,3
Total	350	%100,0

En fazla orana sahip olan seçeneğin ekonomi olduğu görülmektedir. Bulaşma riskinden bile daha fazla orana sahip bir seçenek olması burada göze çarpmaktadır. Ekonomik kriz ortamı, psikolojik iyi oluşu zedelemektedir. Bireyleri kaygı ve strese sürükleyen temel faktörün buradan hareketle ekonomik etkenler olduğunu söylenebilir.

Kendinizi karantına sürecinde yalnız ve çaresiz hissettiğiniz oldu mu?

Katılımcıların karantina sürecinde %20,6'sının yalnız ve çaresiz hissettiğini, %79,4'ünün ise yalnız ve çaresiz hissetmediği sonucuna varılmıştır. Bu sebeple, salgının bir sonucu olarak ortaya çıkan birçok etkinin ciddi bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Dahası, bütün dünyayı etkisi altına almış olan koronavirüsün uzun vadeli etkilerinin olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Tartışılan konuların hepsi, sonuç bölümünde bir araya gelerek bize geniş bir perspektif sunmaktadır. Sonuç bölümü, önceki bölümlerde tartışılan konuların özetlendiği ve okuyucuya bütünsel bir perspektif sunduğu önemli bir kısımdır.

6. Sonuç

COVID-19 salgınının 2020 Ocak ayında salgın haline dönüşüp 2020'nin Mart ayında ülkemize yayılımının başladığı süreçte bakanlık tarafından bir dizi koruyucu önlemler alınmıştır. Bakanlık tarafından öğrencilerin salgından korunmasına yönelik olarak ivedi bir şekilde okulların Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından tatil edilmesine müteakip Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından öğrencilerin ailelerinin yanına dönmesi ve yurtları boşaltması tavsiyesi öğrencilere iletilmiştir. Söz konusu durum virüs yayılımının ortak kullanım alanları vasıtasıyla yayılmasının önüne geçilmesi adına gerçekleştirilmiştir. Yurtların boşaltılmasının ardından Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından öğrencilere yönelik olarak öncelikli sorun haline gelen yurt ücretlerin ödenmesi sorununu ortadan kaldırmak adına bu konuda ücret alınmayacağı, alınan ücret varsa bunların iade edileceği kararı sonrasında Kredi Yurtlar Kurumuna (KYK) bağlı yurtlarda barınan öğrencilerin tamamının evlerine dönmeleri ve sağlıklı bir ortamda aile bireyleriyle kalmaları sayesinde risk minimize edilmiştir. Ayrıca yurtların boşaltılmasından sonrasında Adıyaman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı tüm yurtlarda dezenfeksiyon işlemi gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Anketlerin gerçekleştirildiği 2272 öğrenci kapasiteli 3 bloktan meydana gelen Adıyaman

ilindeki bu devlet Yurdunda tüm odalar, ortak kullanım alanları, merdiven vs. gibi tüm alanlarda ayrıntılı bir biçimde dezenfeksiyon sağlanmıştır. Yurt personellerinin idari izinleri bulaşma riskini azaltmak adına en minimize seviyeye indirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı tarafından yurt dışından olan vatandaşların ülkemize getirilmesine yönelik çalışmaların başlaması ile Adıyaman ilinde bir koordinasyon kurulu oluşturulmuş olup koordinasyon grubu içerisinde yer alan Adıyaman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından salgınla mücadelede bir devlet yurdu “Pandemi Yurdu” olarak seçilmiştir.

Adıyaman ili Merkez İlçesinde bulunan ve Adıyaman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı faaliyet gösteren yurttan Sırbistan, Karadağ, Suudi Arabistan, Cezayir, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinden olmak üzere 5 ayrı katile olarak 1406 vatandaş misafir edilmiştir ve bu sürecin en iyi şekilde yürütülebilmesi için de gerekli tedbirler alınmıştır.

Misafirler gelmeden önce yurdun gerekli dezenfeksiyon işlemleri gerçekleştirilmiş ve yurt odalarına personel dâhil giriş engellenmiştir. Yurt dışından gelen ilk katile olan Karadağ’dan gelen vatandaşların Adıyaman’a geleceğinin bildirilmesi sonrasında önceden oluşturulan koordinasyon ekibi hızlı bir şekilde Vali Yardımcısı başkanlığında ilgili tüm kurum ve kuruluşlara düşen görevler olan ulaşım, konaklama, yemek ve temizlik hizmetlerinin nasıl gerçekleşeceğine yönelik kararları almıştır. Bu kapsamda Adıyaman Belediyesi vatandaşların havaalanından yurda transferi ve odaların dezenfeksiyon işlemlerinde, AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) yurtlarda misafirlerin barınacakları odalara gerekli kişisel bakım ve hijyen kitlerinin temini ve kriz koordinasyonunda, Kızılay misafirlerin yemek ihtiyaçlarının karşılanmasında, Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü misafirlere psiko-sosyal destek sağlanmasında, Emniyet Müdürlüğü gerekli güvenlik önlemlerin alınmasında, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ise şehre gelecek vatandaşlarının eksiksiz bir şekilde konaklaması ve sosyal faaliyetleri ile ilgili konularda görevlendirilmiştir.

Bu kapsamda Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünce iki veya üç kişilik odaların karantina tedbirleri kapsamında tek kişilik oda olarak düzenlenmesi sağlanmış ve odalarda gerekli temizlik çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca gelecek vatandaşların talep ve ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak gerekli tedbirler alınmıştır. İlk katile olarak Karadağ’dan gelen 479 vatandaş yurda yerleştirilmiştir. Yerleştirme işlemi COVID-19 tedbirleri kapsamında gerekli prosedürler uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda gelen misafirler otobüslerden sosyal mesafe gözetilerek tek tek karşılanmış ve kayıt işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Kayıtlar esnasında sağlık kontrolleri yapılmış ve kendileriyle kronik rahatsızlıklarına yönelik bilgi alışverişi gerçekleştirilmiştir. Karşılama işlemleri sonrasında misafirler sosyal mesafe kurallarına uygun olarak koruyucu malzeme kuşanmış personellerce odalarına yerleştirilmiştir. Misafirlerin konakladıkları odalarda karantina sürecinde uymaları gereken önlemleri içeren bilgilendirme metinleri, karantina sürecinin işleyişi hakkında bilgileri içeren broşürler yerleştirilmiştir.

14 günlük karantina süreci içerisinde vatandaşlara yönelik üçü sıcak olmak üzere dört öğün yemek hizmeti sunulmuştur. Kızılay tarafından sürdürülmüş olan bu süreçte yemekhane, temizlik gibi temel ihtiyaçlar tüm alanlarda gerçekleştirilmiştir. Görevli personeller tulum, maske, siperlikler ile tedbirli ve son derece dikkatli bir şekilde karantina altına alınmış olan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Bu çalışmanın gerçekleşmiş olduğu yurtda misafir edilen vatandaşların bu süreçte moral ve motivasyonlarının yüksek tutulabilmesi açısından her türlü bilgilendirme faaliyeti Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne gerçekleştirilmiştir. Bu süreç içerisinde yurtda kalan misafirlerin motivasyonlarını arttırabilmek adına müzik, spor, özel gün kutlamaları ile geçirilen zamanın etkin kullanımı açısından kitap dağıtımları gibi birtakım etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler ile misafirlerin kaldıkları odalarda geçirdikleri süreçte kendilerine destek sağlanması amaçlanmıştır.

Karantina sürecinin tamamlanmasına müteakip AFAD koordinasyonunda tahliye işlemleri Adıyaman Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. Tahliye sürecinde gelen vatandaşlara yönelik olarak Adıyaman'a özgü hediyeler de takdim edilmiştir.

Tahliye süreci sonrasında konaklama yapıp yapılmadığına bakılmaksızın tüm yurt blokları dezenfekte edilmiştir. Dezenfeksiyon işlemleri sonrasında odaların temizliği ve düzenleme işlemleri Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş ve bir sonraki kafile için hazır hale getirilmiştir.

COVID-19 ile mücadele etmek için bireylerin ve toplumların bilinçli olması ve sağlık otoritelerinin yönergelerine uyması önemlidir. Salgın sırasında risk altındaki bireylerin korunması, psikolojik destek sağlanması ve zararlı davranışların önlenmesi de önemlidir. Bu şekilde, salgının etkisi azaltılabilir ve toplum sağlığı korunabilir.

Sonuç olarak, virüse yakalanmamak için bireylerin gerekli tedbirlere uyması ve her bir bireyin kendi tedbirini öncelikle kendisinin almasının oldukça büyük bir öneme sahip olduğu

görülmektedir. Tedbirsizlik virüse yakalanma ihtimalini arttırmaktadır. Karantina olağan bir süreçtir bu sebeple de kaygı ve stresinizi etkilememesi gerekmektedir. Adıyaman ilinde yapılmış olan bu çalışmayı araştırmacıların ülke çapında ve online kanallar ile de ele alabilmesi mümkündür.

Son zamanların en önemli gündem maddelerinden biri olan COVID-19 salgını, dünya genelinde pek çok bilim insanının ilgi odağı haline gelmiştir. Bu bağlamda, COVID-19'un neden olduğu sağlık sorunları, ekonomik sonuçları, sosyal etkileri ve pandemi yönetimi gibi konular üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın da Siyaset Bilimi, Yönetim, Psikoloji ve Sosyoloji alanlarındaki akademik literatüre katkı sağlayacağı ve alanda çalışanlara veri oluşturacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın kapsamlı bir literatür taraması içermesi, ilgili araştırmaların bir arada toplanmasına ve pandemi sürecinde psikoloji konusunda daha kapsamlı çalışmaların yapılmasına yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- Akalın, S., Özgüner, İ., & Şakiroğlu, M. (2020). Covid-19 Salgınının ve Karantinanın Psikolojik Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Aksakallı, G. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgını ve koronafobi etkisi. [Çevrimiçi] Available at: <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/koronavirus-covid-19-salgini-ve-koronafobi-etkisi>, ET, 23, 21.
- Baykal, E. (2020). COVID-19 BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK, KAYGI VE YAŞAM DOYUM İLİŞKİSİ. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(2), 68-80.
- ÇELEBİ, G. Y. (2020). Covid 19 salgınına ilişkin tepkilerin psikolojik sağlamlık açısından incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 471-483.
- ÇEVİK AKTURA, S., & ÖZDEN, G. (2020). SALGININ PSİKOLOJİK ETKİLERİ: COVID-19 HEMŞİRELERİ. *Journal of International Social Research*, 13(73).
- Dünya Sağlık Örgütü (2020). “Pandemi”, Erişim Tarihi :25.05.2020.
- Hatun, O., Dicle, A. N., & Demirci, İ. (2020). Koronavirüs salgınının psikolojik yansımaları ve salgınla başa çıkma. *Turkish Studies*, 15(4), 531-554.
- Joshi, U. (2010). Subjective well-being by gender. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 1(1), 20-26.
- Karataş, Z., ve Gökçakan, Z. (2011). “Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grup Uygulamasının Ergenlerin Çatışma Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 601-614.
- Kaya, B. (2020). Pandeminin ruh sağlığına etkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(2), 123-124.
- Kierkegaard, S. (2014). “Kaygı Kavramı”, (Çev. Akış, Y.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Medicana Sağlık Grubu. (2020). “Corona (Korona) Virüsü Nedir?”, Erişim Tarihi: 28.06.2020.
- Medipol Sağlık Grubu. (2020). "Pandemi Nedir? Corona Virüsü Neden Pandemi İlan Edildi?", Erişim Tarihi: 24.05.2020.
- Pfefferbaum, B., & North, C. S. (2020). Mental health and the Covid-19 pandemic. *New England journal of medicine*, 383(6), 510-512.
- Stadtaachen. (2020). “COVID-19 Enfeksiyonlarında Risk Grupları Hakkında Bilgiler”, Erişim Tarihi: 29.06.2020.
- Sütçü, C. S. (2014). “Sosyal Medya Gazeteleri Nasıl Etkiliyor? Haberlerin Twitter’da Yayılması Üzerine Bir Araştırma”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC* April 2014, Volume: 4, Issue: 2, Sayfa: 40.
- Şeker, Prof. Dr. M.; Özer, Prof. Dr. A.; Tosun, Prof. Dr. Z.; vd. (17 Nisan 2020). “COVID-19 Pandemi Değerlendirme Raporu”, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, TÜBA Raporları No: 34 ISBN: 978-605-2249-43-7, Ankara.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2020). “COVID-19”, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.06.2020.

- T.C. İçişleri Bakanlığı. (2020). “COVİD-19”, <https://www.icisleri.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.05.2020.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). “COVİD-19”, <https://www.saglik.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.06.2020.
- Tönbul, Ö. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası 20-60 yaş arası bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 2(2), 159-174.
- Türkiye Psikiyatri Derneği Ruhsal Travma ve Afet Çalışma Birimi. (2020). “Karantina, İzolasyon ve Sosyal Mesafe Nedir?”, <https://www.psikiyatri.org.tr/TPDDData/Uploads/files/KarantinaCOVID.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.
- Woldometer. (2020). “İstatistiksel Veriler”, <https://www.worldometers.info/>, Erişim Tarihi: 18.06.2020.
- Yıldırım, S. (2020). Salgınların Sosyal-Psikolojik Görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) Pandemi Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- ZEYBEK, Z., Bozkurt, Y., & AŞKIN, R. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 304-318.